

ЮРИДИЧНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ В ПРОФЕСІЙНОМУ МОВЛЕННІ ЮРИСТА

*Лисенко О.А.,
кандидат філологічних наук,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
Харків, Україна*

LEGAL IDIOMS IN LAWYER'S PROFESSIONAL SPEECH

*Lysenko O.A.,
Candidate of Philology,
Yaroslav Mudryi National Law University,
Kharkiv, Ukraine*

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено функціонування юридичних фразеологізмів у професійному мовленні юриста. Розглянуто різні класифікації фразеологічних одиниць, їхню семантику та структуру.

Встановлено, що серед юридичних фразеологізмів значне й особливе місце посідають мовні штампи та правові афоризми, які активно вживаються в професійному мовленні юриста. Для писемного мовлення найбільш характерне вживання юридичних мовних штампів, для усного – афоризмів.

Відзначено, що серед юридичних фразеологізмів значно переважають афоризми латинського походження. Особливу увагу приділено аналізу ролі й значення правових афоризмів у процесі історичного розвитку права. Визначено, що за допомогою афоризмів відбувається тлумачення основних норм права.

Підкреслено, що правові афоризми невіддільні від моралі і сприяють розкриттю принципів законності, гуманізму та правових демократичних свобод.

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що юридичні фразеологізми відіграють важливу роль у професійному мовленні юриста, як писемному, так і усному. Юридичні фразеологізми містять в собі загальнолюдську мудрість, яка допомагає зрозуміти навколишній світ, розібратися з моральними та правовими приписами та побудувати справедливе суспільство.

ABSTRACT

The functioning of legal idioms in professional speech of lawyer was studied in the article. Different classifications of idioms, their semantics and structure were considered.

It found that significant and special place among legal phraseology occupied by linguistic and legal stamps aphorisms, which are actively used in professional speech of lawyer. The use of legal language dies is characteristic of writing, the use of aphorisms is characteristic of oral.

It is noted that aphorisms of Latin origin are far outweigh among the legal idioms. Particular attention is paid to the analysis of the role and importance of legal aphorisms in the historical development of law. It was determined that using aphorisms is the basic interpretation of the law.

Emphasized that the legal aphorisms inseparable from morality and encourage the disclosure of legality, humanism and the legal democratic freedoms.

The study gives reason to believe that the legal phraseologisms play an important role in professional speech lawyer both orally and in writing. Legal phraseologisms contain universal wisdom which helps us understand the world, the moral and legal requirements and build a fair society.

Ключові слова: юридичні фразеологізми, фразеологічна одиниця, мовні штампи, правові афоризми, професійне мовлення юриста, норми права.

Keywords: legal idioms, phraseological unit, linguistic lawyer, norms of law.

Постановка проблеми. У наш час мовознавці активно опрацьовують найважливіші проблеми української фразеології. Вивчення фразеології багато важить не тільки для теоретичного усвідомлення мови, її ролі у житті народу, а й для щоденної практики спілкування. Без належного знання фразеологізмів не може тепер обійтися жодна людина, не кажучи вже про юристів. Фразеологізми не тільки збагачують і прикрашають загальнонародну мову, а й допомагають досягти високого рівня

професійної мовної культури, що й зумовлює **актуальність й важливість** обраної теми.

Значний вклад у вивчення української фразеології зробили Г. Удовиченко, М. Жовтобрюх, Л. Паламарчук, М. Пилинський, Н. Москаленко, Л. Кололомієць, Л. Скрипник, В. Ващенко, І. Чередниченко, Є. Грицютенко, А. Коваль, Ф. Медведєв, Л. Авксентьєв, О. Юрченко, В. Ужченко й багато інших учених. Наукова цінність цих досліджень не викликає сумніву. Огляд основних

робіт з фразеології дає підстави стверджувати, що основна увага в них приділялася вивченню як народних фразеологізмів, так і книжних.

Зазначимо, що фразеологія тісно пов'язана з іншими галузями, зокрема, з психологією, оскільки особливість людської психіки – одна з важливих передумов виникнення фразеологізмів. У цьому руслі заслуговують на увагу класичні праці В. фон Гумбольта, Ф. де Соссюра та О. Потебні, які засвідчують, що семантичну природу мовних явищ треба шукати у психіці та ментальності людини.

Метою статті є дослідження місця і ролі юридичних фразеологізмів у професійному мовленні юристів.

Незважаючи на публікацію низки важливих праць, досі ще недостатньо вивчені проблеми семантики, тлумачення, структури, становлення й функціонування юридичної фразеології. Тому саме юридичні фразеологізми й стали **об'єктом** нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Однією з важливих позитивних рис професійного мовлення юриста є активне вживання юридичних фразеологізмів. Спільною назвою для всіх фразеологічних зворотів є фразеологічна одиниця (За В. Виноградовим) [2]. Вона являє собою структурно-семантичну єдність, монолітність, що характеризується, як правило, сталістю словникового складу та додержанням незмінності порядку компонентів. Сталість фразеологічної одиниці розуміється як сукупність обмежень у виборі змінних компонентів фразеологічної одиниці на лексичному, семантичному, морфологічному і синтаксичному рівнях. Це не суперечить, зрозуміла річ, тому, що слова зберігають синтаксичні зв'язки, бо без них загалом не може бути ні вільних, ні фразеологічних сполучень слів.

За класифікацією В.В. Виноградова, фразеологічні одиниці з погляду їх семантичної спаяності, поділяються на три групи: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення [2, с.61]. Цінними є його думки щодо різного ступеня семантичної спаяності компонентів фразеологічних одиниць. Цей ступінь визначається відношенням між загальним значенням фразеологізму в цілому і певним рівнем послаблення лексичного значення його компонентів. У зрощеннях, наприклад, лексичне значення компонентів фразеологізму дорівнює нулеві, а в сполуках інших типів складові елементи фразеологізму ще більшою мірою зберігають своє самостійне значення. Проте вони однозначні, виступають у реченні як завершені, стійкі в своєму складі і в будові одиниці.

Численні фразові штампи, кліше, типові для різних літературних стилів, літературні цитати, крилаті вислови, народні прислів'я і приказки В.В. Виноградов зараховує до фразеологічних єдностей –

висловів, компоненти яких не так міцно спаяні і почасті зберігають свою самостійність.

Слід також відзначити, що фразеологічної одиниці мають чітко виражене стилістичне призначення. Кожний стиль мовлення володіє значним запасом фразеологізмів. Тому зазвичай поділяють фразеологічні одиниці за стилістичними функціями на дві групи: розмовно-побутові (наприклад: дати драпака, пекти раки, язик до Києва доведе, скочити в гречку, ускочити в халепу та ін.) та книжні (наприклад: ахіллесова п'ята, дамоклів меч, гордіїв вузол, позовна заява, окрема думка, фізичні та юридичні особи, мирова угода та ін.).

Книжні фразеологізми виникли на писемній (книжній) основі і найчастіше використовуються в книжних стилях. До таких фразеологізмів належать крилаті вислови, цитати з літературних творів та інших джерел, що поширилися в загальному мовленні. Значний прошарок книжної фразеології складають мовні штампи, які в основному, є термінологічними словосполученнями. Компоненти мовного штампу зберігають відносну самостійність лексичних значень, тобто відсутня надслівність та емоційне забарвлення. Однак залишаються такі основні характерні риси, як відтворюваність, стійкість, граматична єдність та поширеність серед мовців, які й дають підстави розглядати мовні штампи як фразеологічні одиниці, а не як вільні словосполучення.

Мовні штампи протиставляються у мові та у мовленні тим одиницям, які створені за відомими зразками і за певними правилами в момент мовлення. Основною ознакою мовних штамів є їх відтворюваність як готових одиниць, які беруться членами цього мовного колективу з пам'яті. Щоб такі одиниці легко здобувалися з пам'яті, вони повинні бути широко відомими (ознака загальноновживаності) носіям даної мови [5, с. 35].

У сучасних юридичних документах трапляється велика кількість лексичних, граматичних та стилістичних помилок у вживанні мовних штамів. Наприклад: згідно статті (треба згідно зі статтею), відповідно з постановою (треба відповідно до постанови), у відповідності до вимог (треба відповідно до вимог), завідомо неправдиві показання (треба свідомо неправдиві свідчення). Тому юристові необхідно уважно ставитися до вибору та вживання фразеологічних одиниць в усному та писемному професійному мовленні.

Фразеологічні одиниці в професійному мовленні юриста можна поділити на дві групи: загальні і юридичні. Загальні фразеологічні одиниці — такі, що не мають юридичного походження. Вони виконують допоміжні (документально-технічні) функції в нормативному тексті, надають йому офіційного характеру (відповідно до постанови, доводжу до Вашого відома, реєстраційний номер тощо). Юридичні фразеологічні одиниці — такі, що

мають юридичну природу походження і виконують головні функції у забезпеченні правової нормативності тексту.

Правова наука і практика виробили декілька загальних правил щодо вживання юридичних фразеологічних одиниць: по-перше, їх точне і недвозначне відтворення у нормативно-правовому тексті. Фразеологізми не припускають заміни слів, розширення або звуження складу, порушення усталеного порядку між словами; по-друге, юрист не повинен відмовлятися від вжитку загальновідомих словосполучень. Саме їх використання буде сприяти юридичній точності тексту, забезпеченню його доступності, сприйнятливості адресатами, створенню умов для належної реалізації правового припису; по-третє, подолання багатозначності.

Однак часто ці правила порушуються. Наприклад, у Кримінальному кодексі України (ст. 57—63) вживається стійке словосполучення «покарання у виді», але з відповідним уточненням «виправних робіт», «службового обмеження», «конфіскації майна», «арешту», «обмеження волі», «тримання в дисциплінарному батальйоні». У різних галузях законодавства вживається словосполучення «близькі родичі», але зміст його різний. Це суттєвий недолік правотворчості, для усунення якого потрібна спільна плідна праця мовознавців та правознавців.

Серед юридичних фразеологізмів значне й особливе місце посідають правові афоризми, які активно вживаються в професійному мовленні юриста. Якщо для писемного мовлення найбільш характерне вживання юридичних мовних штампів, то для усного – афоризмів.

Юридичний афоризм як жанр включає в себе різні типи короткої думки щодо правових явищ і фактів: крилаті вислови, прислів'я, сентенції, максими, гноми, висловлювання, парадокси, анекдоти. Безсумнівне пізнавальне і виховне значення цього жанру. Для багатьох юристів знайомство з афоризмами стало своєрідною школою мудрості, витоком духовного самовдосконалення. Юридичні афоризми активно використовуються у судових промовах, публіцистиці, ораторському мистецтві.

Більшість юридичних афоризмів з'явилася ще в період становлення римського права і стала класикою юриспруденції: *jus est ars boni et aequi* (право є мистецтвом добра і справедливості); *in propria causa nemo iudex* (ніхто не суддя у власній справі); *ignorantia juris nocet, ignoratio facti non nocet* (незнання закону не є виправданням, незнання факту є виправданням); *argumenta ponderantur, non numerantur* (сила доказів — в їх вагомості, а не кількості); *perspicuitas argumentatione elevatur* (очевидність применшується доказами) та ін. З часом юридичні афоризми набувають значення юридично визнаних правил і знаходять втілення у законодавстві. Напр.: *ei incumbit probatio, qui dicit,*

non qui negat (тягар доказування лежить на тому, хто стверджує, а не на тому, хто заперечує); *in dubio pro geo* (сумніви — на користь обвинуваченого). Ці положення стали основою конституційного принципу презумпції невинуватості обвинуваченого в кримінально-процесуальному праві. У ст. 62 Конституції України записано: «Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину... Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь» [3].

Слід відзначити, що серед юридичних фразеологізмів значно переважають афоризми латинського походження. Протягом історичного розвитку змінювались тенденції формування та розвитку латинської юридичної афористики. При цьому не слід забувати те, що процес її формування був складовою частиною розвитку європейського права, яке народилося в античному Римі. За допомогою юридичних афоризмів можна простежити зміни, що відбувалися в європейському праві в різні історичні часи.

У період формування юриспруденції в античному Римі головним був принцип: «*Summum ius est summa iniuria* – найбільш суворий закон є найбільшою несправедливістю» (тобто йдеться про фетишизацію права, коли, доведене до абсурду, воно перетворюється на свою протилежність). Але в часи падіння Римської імперії, у часи нашестя до Риму варварських племен та безправ'я цей гуманний постулат вже змінюється на інший: «*Dura lex, sed lex* – суворий закон, але закон». Також суперечним до принципу «*Summum ius est summa iniuria*» є вираз «*Pereat mundus, fiat iustitia* – хай руйнується світ, але здійсниться правосуддя» (автором цього вислову був Фердинанд I, один із імператорів Священної Римської імперії); у такій юридичній формулі знайшли своє втілення жорстокі, нелюдські закони середньовіччя. І вже зовсім жахливою здається середньовічна настанова на те, що найбільш ефективним засобом здобуття доказів провини є тортура, яка в судовому процесі в ті часи мала назву «*Regina probationum* – королева доказів». У судовому процесі в середньовіччі почали також використовуватись так звані ордалії під загальною назвою «*iudicium Dei* – суд Божій», їхніми складовими частинами були: «*iudicium ferro*» (то була тортура з накаленим залізом), «*iudicium ignis*» (тортура з вогнем) та «*iudicium aquae*» (тортура з використанням води), і при цьому вважалося, що на боці невинуватого – Бог [7, с.353].

Слід наголосити, що нормою во взаємовідносинах між країнами, між громадянами країн в Європі тих часів був принцип, озвучений Гоббсом у таких словах: «*Bellum omnium contra omnes* – війна всіх проти всіх». І навіть якщо повернутися до раннього періоду діяльності Болонського університету, то доречно згадати, що його професори промовили настанову на те, що «в

разі колізії між такими категоріями, як *ius* (право) та *aequitas* (справедливість, рівенство), перевагу повинна мати правова норма *ius*. Але ж в античні часи та на початку формування римського права пануючими були протилежні тенденції, якраз *aequitas* мала перевагу над *ius*. Про те свідчать такі юридичні сентенції, як: «*Aequitas naturalis praefenda est rigori iuris* – природна справедливість є переважною над надмірною суворістю права»; «*Aequitas et bonum est lex legum* – справедливість та благо – це закон законів»; «*Ius est ars boni et aequi* – право є мистецтво добра та справедливості» [4].

Досить часто відбувалося роз'яснення, тлумачення норм права за допомогою афоризмів. Наприклад, у римському праві, відмовляючись від систематичного викладу матеріалу в таких творах, як *Regulae*, їх автори (Нерацій, Помпоній, Гай, Сцевола, Павло, Ульпіан, Марціан, Модестін та ін), перекладали цей матеріал на мову коротких, лаконічних формул, що перетворилися згодом у значній своїй частині в правові афоризми, які надовго збереглися в юридичній діяльності.

Науковці тлумачення норм права поділяють на три види: буквально, розширене і обмежувальне. Афоризми належать до розширювальної форми тлумачення. Розширене тлумачення необхідне там, де справжнє нормативне значення правового положення тексту ширше його словесного вираження. Так принцип законності, наприклад, краще всього трактує відомий афоризм Катерини II «Краще виправдати десятьох винних, - ніж звинуватити одного невинного». У цьому висловлюванні сформульований не тільки принцип законності, але і принцип справедливості правосуддя.

Юридичне значення залежить від статусу суб'єкта тлумачення. На цій підставі виділяють два види тлумачення-роз'яснення: офіційне і неофіційне. Афоризми належать до неофіційного тлумачення норм права. Під неофіційним тлумаченням розуміють всі тлумачення, не наділені законом обов'язковою юридичною силою.

Неофіційне тлумачення поділяється на повсякденне, професійне і доктринальне. Повсякденне тлумачення - це тлумачення відповідної норми права будь-яким суб'єктом на основі його праворозуміння і правосвідомості. Професійне тлумачення - це тлумачення норми суб'єктами права, які професійно займаються відповідними юридичними питаннями. До цих суб'єктів відносяться як окремі юристи-практики (судді, прокурори, слідчі, адвокати, юрисконсульти тощо), так і державні органи (у сфері їх професійної юридичної діяльності). Доктринальне тлумачення - це науково-юридичне тлумачення норм права, яке здійснює вченими-юристами. Результати такого тлумачення (наукова характеристика норм чинного законодавства, науково-практичні коментарі, експертні висновки і т.д.) публікуються у відповідних

монографіях, брошурах, статтях і спеціальних збірниках.

Практичне значення неофіційних форм тлумачення (професійного та доктринального) визначається авторитетом суб'єктів такого тлумачення, компетентністю і високим рівнем прогностичної достовірності відповідних тлумачень. Афоризми трактують норми права або професійно (юристами-практиками, але в неофіційній формі), або на буденному рівні, при цьому іноді автор тлумачення може бути невідомий, як, наприклад, у знаменитому народному афоризмі: «Закон, як дишло - куди поверне, туди й вийшло».

Застосування принципів законності в юриспруденції невіддільне від моральності. Суттєвим є і те, що історично вихідною мовою не тільки культури, а й законодавства, якою висловлювалася моральна свідомість, була мова коротких висловів та «мудрих думок». Про це свідчать і вислови народної мудрості, широко представлені в прислів'ях і приказках народів світу, і дидактична афористика Стародавнього Єгипту, і біблійні

- моральні заповіді, і давньоіндійські короткі сентенції, на мові яких викладається, наприклад, такий звід «моральної мудрості», як Дхаммапада, і моральні парадокси давньокитайських мудреців Лаоцзи і Конфуція, так само як і афористична символіка «Іцзін» (китайської «Книги змін»), і гноми давньогрецьких мудреців і принципи римського права. Коріння моральної свідомості - у цій житевій, народної і, пізніше, «книжковій» мудрості, мистецкій і лаконічній, що стала немов безпосереднім відбитком моральності життя, своєрідною формулою вчинків в різних життєвих ситуаціях. Але моральна свідомість не задовольняється одним раціоналістичним характером вираження, а постійно прагне доповнити і знайти себе в різних чуттєво-образних проєкціях - в есеїстиці, публіцистиці, художній літературі та мистецтві. І афоризм виступає тут дуже адекватним жанром моральної свідомості. Без афоризмів на моральну тему не обходиться жодна добірка мудрих думок, у тому числі й юридичних.

Будь-яка система афоризмів при утриманні внутрішньої суперечливості практично передбачає вихідний вибір пріоритетів, які задаються світоглядом, а стосовно моралі його відповідністю загальнолюдській тенденції морального прогресу. Особливо важливий цей набір пріоритетів для юриспруденції. Узятя в контексті пріоритетів, моральна суперечливість постає як вираження складності і багатомірності самої моральності життя. Тому, відображаючи різноманіття ситуацій морального вибору і моральних рішень, афоризми можуть дати досить цілісну картину моральності суспільства. Вони допомагають вирішити основні проблеми моральності: знайти цілісність мотиву і вчинку, волі і дії, слова і справи, думки і поведінки,

почуття і розуму. Широко відомий афоризм Г.Гейне про те, що якби світ розколовся, то тріщина пройшла б через серце поета. Перефразовуючи його стосовно моральності, можна сказати, що в «розколотому» моральному світі тріщина пролягає між серцем і розумом. Буття людини настільки суперечливе, що роздвоює її на людину особистісну й суспільну, егоїста і альтруїста, людину чуттєву і розумну.

Моральність міцно пов'язана із законністю. «Підкорятися законам», - закликав спартанець Хілон, автор знаменитого афоризму «Пізнай самого себе», накресленого на храмі Аполлона в Дельфах і віграв помітну роль в історії давньогрецької думки. Кращим полісом Хілон вважав той, де громадяни слухаються законів більше, ніж ораторів і демагогів. Глибокою політико-правовою мудрістю відзначений афоризм Солон - знаменитого афінського реформатора, державного діяча і законодавця, «Нічого надміру», який теж був записаний на храмі у Дельфах.

Афоризми розкривають не тільки принципи законності. Часом вони вказують на їх відсутність. Як приклад можна навести фразеологізм «Шемякін суд», який означає несправедливий, упереджений, несправедливий, зацікавлений у кінцевому результаті справи на користь однієї зі сторін суд. У наш час закріпився аналогічний вираз: «Басманне правосуддя», від назви Басманного суду м. Москви.

Найбільш часто юридичні фразеологізми використовуються в судових промовах, аби надати виступові колоритності та логічності викладу думки. Досвідчені адвокати виважено вживають мовні штампи, прислів'я, цитати з художніх творів, латинські крилаті вислови, щоб справити переконливе враження на присутніх і досягнути позитивного результату у вирішенні судової справи. Як приклад можна навести відомий вислів давніх римлян: *Dura lex, sed lex* - закон суворий, але це – закон; *Magna culpa dolus est* – груба необережність рівноцінна наміру; *Nullum crimen sine lege* – немає злочину, не зазначеного в законі; *Nullum crimen, nulla poena sine lege* – без закону немає ні злочину, ні покарання; *Poena caritatis (vitae)* – смертна кара; *Quot delicta, tot poenae* – скільки правопорушень, стільки й покарань.

Наголосимо, що наявність у виступах фразеологізмів не свідчить про надлишок мовних засобів, оскільки відмінність ідіом від слів найповніше виражена в їхньому експресивному потенціалі. Фразеологізми заповнюють ніші в лексичній системі мови, яка не може повністю забезпечити номінування нових понять реальності. Необхідно також врахувати те, що саме фразеологізми є не лише окресленням денотата, а й самим процесом пізнання. Окрім того, естетичний аспект мови семантично підсилюється саме за допомогою фразеологізмів [1, С. 68] **Висновки**

Можна зробити висновок, що юридичні фразеологізми відіграють важливу роль у

професійному мовленні юриста, як писемному, так і усному. Фразеологічні одиниці, зокрема правові афоризми, виконують функцію тлумачення норм права, не менш важливу, ніж тлумачення правових норм з позицій офіційного законодавства. Правові афоризми невіддільні від моралі і сприяють як розкриттю принципів законності, гуманізму, правових демократичних свобод, так і їх відсутності.

Юридичні фразеологізми народжуються як в рамках філософських, літературно-художніх, науково-популярних творів, так і самотійно. Власне афористичних, оригінальних творів налічується не так вже й багато. Мудрі думки, вислови письменників, філософів, вчених, педагогів, громадських діячів відомі широкому загалу. Не дивно, що багато знову створюваних афоризмів виявляються добре забутими старими висловами. І не випадково, що у різних народів і мислителів різних часів зустрічаються правові афоризми, схожі за змістом та формою. Якщо спробувати поєднати основні ідеї моральної мудрості, то їх набереться не так вже й багато, і всі вони або беруть свої витoki з народної мудрості, або були висловлені першими філософами, тобто можна говорити про існування певних «архетипів» моральної мудрості, які відтворювалися у різні епохи, в різних культурах, різними мислителями незалежно один від одного. Фразеологізми містять в собі загальнолюдську мудрість, яка допомагає зрозуміти навколишній світ, розібратися з моральними та правовими приписами та побудувати справедливе суспільство.

Перелік посилань

Бігун С. Фразеологічні одиниці у підмові права: класифікація та семантичний потенціал / С. Бігун // Вісник Львівського університету. - 2012. – Серія: Іноземні мови - Випуск 19 - С. 66–70.

Виноградов В.В. Основные понятия русской фразеологии как лингвистической дисциплины / В. В. Виноградов // Труды юбилейной научной сессии ЛГУ - Секция филол. наук – Л., 1946.

Конституція України. – К., 1997.

Латинская юридическая фразеология /

Сост. проф. Б.С. Никифоров. – М.: Юрид. лит., 1979. 5. Медведев Ф. П. Українська фразеологія. Чому ми так говоримо / Ф. П. Медведев – Х.: Вища школа, 1977.

Сидоров О.О. Афоризм як вираз моральної мудрості / О.О. Сидоров – М., 2006.

Тарасова Г. М. Відносно тенденції формування латинської юридичної фразеології / Г. М. Тарасова // Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць - Одеса : Юридична література, 2007. — Вип. 32 — с. 352-357. **References** 1. Begun S. Phrasological units in pidmovi rights: classification and semantic potential / S. Runner // Bulletin of Lviv University. - 2012. - Series: Foreign languages - Issue 19 - p 66-70.

Vinogradov V.V. Basic concepts Russkaya phraseology As lynchvystycheskoy discipline / V.V. Vinogradov // Proceedings yubyleynoy nauchnoy session LSU - Sections fylol. Science - L., 1946.
The Constitution of Ukraine. - K., 1997.
Legal phraseology Latynskaya / Sost. prof. B. S. Nikiforov. - M.: Legal. Litas., 1979.

Medvedev F. P. Ukrainian phraseology. Why do we say / F. P. Medvedev - H.: High School, 1977.

Sidorov A. A. Aphorism as an expression of moral wisdom / AA Kim - M., 2006.

Tarasova G. N. Regarding trends in the development of Latin legal phraseology / G. N. Tarasova // Actual problems of state law i: collection of scientific works - Odessa: Legal Literature, 2007. - Vol. 32 - s.352-357.

НЕТИПОВІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРЕЗЕНТНОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

П'ятничка Т.В.,

*кандидат філологічних наук, доцент,
Тернопільський національний економічний університет,
Україна*

NON-TYPICAL MEANS OF PRESENT TIME REALIZATION IN ENGLISH DISCOURSE OF FICTION

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Ternopil National Economic University,
Ukraine*

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена аналізу нетипових мовних засобів реалізації об'єктивної теперішності та особливостям їх функціонування в англomовному художньому дискурсі. Презентні дієслівні видo-часові форми дійсного способу у своєму категоріальному значенні виділені як типові граматичні засоби передачі часових значень теперішності, що функціонують у ядровій та навколяядровій зонах ФСПТ. Усі інші складові інструментарію відтворення презентності кваліфіковано нетиповими, такими, що відтворюють часову віднесеність до теперішності або орієнтацію на неї та функціонують у різних зонах периферії ФСПТ. У сфері безпосереднього спілкування часову орієнтацію на теперішність виражають односкладні номінативні речення, вигук, звертання та мовні формули етикету, яким також властиво передавати почуття і настрої, прояви емоцій мовця і надавати художньому дискурсу більшої експресії.

ABSTRACT

The article focuses on the analysis of linguistic means for the objective presence realization and the peculiarities of their functioning in fiction discourse.

The stock of the language means for reproducing the presence is classified according to the zones of the functional-semantic field of the presence with respect to the commonness and interaction of their semantic functions, identified and illustrated in the process of their analysis. The present tense verb forms of the indicative mood in their category meaning are defined as the typical grammar means which represent the present tense and function in the nuclear and close to it zones of the functional-semantic field of the presence. All the other language means for denoting the presence are qualified as non-typical and those which function in the peripheral zones. Nominative or nominal sentences, interjections, addresses and speech etiquette formulas implying expressive functions, indicates the category of present time orientation. These utterances reveal speakers' emotional attitudes to a specific person, situation or event at the moment of speaking.

Ключові слова: теперішність, презентність, мовний інструментарій реалізації теперішності, функціонально-семантичне поле теперішності.

Key words: presence, language means

Постановка проблеми. Різномірне засоби мови, об'єднані на основі спільності їх семантичних функцій, здатні у тих чи інших комунікативних ситуаціях виражати певні значення теперішності. Відповідно до можливості передавати категоріальне/некатегоріальне значення чи модифікацію семантики під впливом мовного

оточення, зберігати/послаблювати/втрачати часовий зміст, опозиційний іншим темпоральним значенням, англomовні засоби вираження презентності функціонують у різних зонах функціонально-семантичного поля теперішності (ФСПТ). Вивчення єдності і взаємодії форм та змісту мовних засобів у ФСПТ на базі англomовних художніх творів